

PRAVNI I SOCIJALNI ASPEKTI ZAPOŠLJAVANJA OSOBA S INVALIDITETOM U VISOKOOBRAZOVNOM SUSTAVU KAO JAVNOJ SLUŽBI²⁶

Pregledni rad / Review paper
UDK: 331.5-056.24
<https://doi.org/10.59014/DNIC8963>

Sažetak

U visokoobrazovnom sustavu kao javnoj službi nerijetko se potiče zapošljavanje osoba s invaliditetom. Cilj je rada istražiti u kojoj se mjeri provodi politika zapošljavanja osoba s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, obuhvaćajući znanstveno-nastavne i umjetničko/znanstveno-nastavne sastavnice. U prvom dijelu rada autorice ističu važnost sagledavanja stanja i perspektive zapošljavanja osoba s invaliditetom u području visokog obrazovanja kao javne službe s pravnog i socijalnog aspekta. Analizira se nadalje trenutno stanje zapošljavanja osoba s invaliditetom u Hrvatskoj, s naglaskom na pravni okvir, ističući pravne i socijalne vrijednosti u javnoj upravi kao iskonske vodilje pri provedbi svih strateških dokumenata. Središnji dio rada odnosi se na provedbu empirijskog istraživanja o zapošljavanju osoba s invaliditetom na svim sastavnicama Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Temeljna hipoteza od koje se polazi u radu glasi ovako: Visoko obrazovanje kao javna služba značajno potiče politiku zapošljavanja osoba s invaliditetom (uporište hipotezi čini analiza teorije otvorenog sustava s dvama relevantnim dijelovima okoline visokoobrazovnog sustava – politike i eurointegracija). Zaključno, rezultati dobiveni empirijskim istraživanjem poslužit će za potvrdu, odnosno negaciju polazne pretpostavke i predstavljat će izvorni doprinos pravnoj znanosti i socijalnoj politici koji se ogleđa u sljedećem: kreiranju teorijske podloge za provedbu empirijskog istraživanja, analizi pravnog okvira zapošljavanja osoba s invaliditetom s naglaskom na socijalne vrijednosti u javnoj upravi, provedbi empirijskog istraživanja s postavljenom glavnom

24 Pravni fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, jdujmovi@pravos.hr

25 Ured za nastavu i studente Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, ljilja@unios.hr

26 Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-16 *Novi izazovi u razvoju javnih službi na lokalnoj i regionalnoj razini.*

hipotezom, dobivanju rezultata empirijskog istraživanja koji će poslužiti samom razvoju upravne znanosti i socijalne politike.

Ključne riječi: javna služba, osobe s invaliditetom, pravne vrijednosti, socijalne vrijednosti, visokoobrazovni sustav

Uvod

O visokom obrazovanju kao javnoj službi napisan je zavidan broj domaćih i inozemnih stručnih i znanstvenih radova. O mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom u području visokoobrazovnog sustava s druge strane nema dostatne literature. Upravo je taj podatak naveo autorice ovog rada da na znanstven i objektivan način prikažu stanje i perspektive zapošljavanja osoba s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Shodno navedenom, cilj je rada istražiti u kojoj se mjeri provodi politika zapošljavanja osoba s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku obuhvaćajući znanstveno-nastavne i umjetničko/znanstveno-nastavne sastavnice. Temeljna hipoteza od koje se polazi u radu glasi ovako: Visoko obrazovanje kao javna služba značajno potiče politiku zapošljavanja osoba s invaliditetom. Uporište hipotezi čini analiza teorije otvorenog sustava s dvama relevantnim dijelovima okoline visokoobrazovnog sustava – politike i eurointegracija.

Teorijska podloga

S obzirom na to da temeljna hipoteza od koje se polazi u radu kaže da visoko obrazovanje kao javna služba značajno potiče politiku zapošljavanja osoba s invaliditetom, uporište hipotezi čini analiza teorije otvorenog sustava s dvama relevantnim dijelovima okoline visokoobrazovnog sustava – politike i eurointegracija. Analiza se teorije otvorenog sustava donosi u nastavku teksta rada. Teorija otvorenog sustava polazi od činjenice da na pojedinu organizaciju djeluju različiti čimbenici. U tom se smislu, sagledavajući visokoobrazovni sustav kao otvorenu cjelinu, polazi od dvaju ključnih okolinskih čimbenika za koje smatramo da značajno utječu na visokoobrazovni sustav. To su s jedne strane politika, odnosno donošenje nužnih političkih odluka, i eurointegracije čije su mjere najizraženije u području visokoobrazovnog sustava od vremena kada je u navedeni

sustav implementiran Bolonjski proces. Najprije ćemo definirati okolinu kao sve ono što okružuje organizaciju i na nju u određenom trenutku može imati pozitivne i/ili negativne učinke. Temeljna je odrednica organizacije kao otvorenog sustava tzv. povratna veza, a idejni je tvorac tog smjera L. von Bertalanffy koji promatra sustav kao „skup elemenata u stalnoj interakciji“ (Koprić i sur., 2021, 88). U knjizi naslovljenoj *Organizacija i okolina* P. Lawrencea i J. Lorschala nalaze se rezultati empirijskog istraživanja odnosa između organizacije i okoline. Autorice su nastojale utvrditi koji su tipovi organizacije najučinkovitiji s obzirom na djelovanje različitih vanjskih čimbenika. Utvrdili su da, dovodeći u svezu tri organizacije, industriju plastike, prehrambene i kontejnerske industrije, okolina u svakom industrijskom području ima različite osobine (Koprić, 1999, 23-24). Zanimljivo je razlaganje Eugena Pusića koji u svojoj hvalevrijednoj knjizi analizira društvo kao otvoren sustav i navodi da su ljudska svijest i društvo zapravo „strukture koje trebaju unose iz svoje okoline da bi se mogle održati na dosegnutom stupnju složenosti“ (Pusić, 1989, 336-337). Nepobitna je činjenica da nema suglasja među autorima koji su se bavili tematikom otvorenog sustava, posebice oko pitanja vezanog uz relevantne dijelove određenog sustava (Cvitan, 2008, 103). O okolini u privatnoj sferi iznimno zavidno piše Buble koji navodi da je poduzeće u smislu visokoobrazovnog sustava stalno u interakciji s različitim čimbenicima pa se postavljaju dva ključna pitanja: kako okolina, tj. politika i eurointegracije utječu na visokoobrazovni sustav i kako visokoobrazovni sustav odgovara na različite utjecaje politike i eurointegracija (Buble, 2006, 48). Kada je riječ o politici kao relevantnom dijelu okoline visokoobrazovnog sustava, nameće se sljedeće pitanje: Tko je i zašto potpisao Bolonjsku deklaraciju? Nakon odgovora na to pitanje dobit ćemo bolji uvid u utjecaj politike na visokoobrazovne sustave diljem Europe. Bolonjska je deklaracija dokument koji je 19. lipnja 1999. godine u gradu Bologni potpisalo dvadeset i devet ministara obrazovanja europskih zemalja (Dujmović, 2014, 39). „Treba li hrvatski visokoobrazovni sustav manje „bolonjizirati“? – pitanje je koje se nameće samo po sebi. Poučeni nedostacima uvođenja Bolonjskog procesa u visokoobrazovni sustav Republike Hrvatske u ne baš sjajnim vremenima, na postavljeno pitanje dali bismo jasan odgovor: „Treba.“. No što se može napraviti povodom toga? Malo je toga što javne politike visokog obrazovanja, posebice u vrijeme približavanja velikoj zajednici

europskih država, mogu napraviti. Ostaje samo jedno rješenje: prilagoditi se europskim standardima (Dujmović, 2014, 40).

Zapošljavanje osoba s invaliditetom – pravni okvir

Nastavak rada bavi se analizom relevantnih pravnih propisa na europskoj i nacionalnoj razini. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom donosi definiciju osoba s invaliditetom (dalje Konvencija). Prema Konvenciji, osobe s invaliditetom jesu one osobe „koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“.²⁷ Člankom 27., koji se odnosi na rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom, propisuje se da države stranke priznaju pravo na rad osobama s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima...²⁸ Ustav Republike Hrvatske u članku 65. propisuje da osobe s invaliditetom imaju pravo na osobitu zaštitu na radu.²⁹ Zakon o socijalnoj skrbi u članku 4. također preuzima definiciju osoba s invaliditetom u kojoj se navodi da su osobe s invaliditetom „osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s osobama bez invaliditeta“.³⁰

27 V. članak 1. Zakona o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 6/07, 5/08). U tom se članku navodi i svrha Konvencije koja se očituje u promicanju, zaštiti i osiguravanju punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom... Ovdje ćemo istaknuti i odredbe Zakona o suzbijanju diskriminacije koji propisuje da se istaknutim zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske... (Narodne novine, 85/08, 112/12).

28 Opširnije vidjeti: Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 6/07, 5/08).

29 Preporuka je vidjeti: Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Preporuka je v. i Europsku socijalnu povelju koja propisuje da svaka invalidna osoba ima pravo na profesionalnu izobrazbu i na socijalnu i profesionalnu rehabilitaciju. Više o tome: Europska socijalna povelja. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/47192> (pristup 30. 10. 2021.). Kao i Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017. – 2023, na: Ljudska prava: stvarnost za sve, Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017. – 2023. URL: <http://posi.hr/wp-content/uploads/2018/02/Strategija-Vijeca-Europe-za-osobe-s-invaliditetom-2017-2023.pdf> (pristup 30. 10. 2021.).

30 Podrobnije o tome v. čl. 2. Zakona o socijalnoj skrbi (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20). Detaljnije o pravima i uslugama osoba s invaliditetom vidjeti navedeni Zakon (primjerice pravo na osobnu invalidninu i sl.).

Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom također ističe definiciju osobe s invaliditetom kao „svake osobe koja je zbog tjelesnog i/ili mentalnog oštećenja, privremenog ili trajnog, prošlog, sadašnjeg ili budućeg, urođenog ili stečenog pod utjecajem bilo kojeg uzroka, izgubila ili odstupa od očekivane tjelesne ili fiziološke strukture te je ograničenih ili nedostatnih sposobnosti za obavljanje određene aktivnosti na način i u opsegu koji se smatra uobičajenim za ljude u određenoj sredini“.³¹ Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom predstavlja strateški dokument kojim se u Republici Hrvatskoj usmjerava provedba politike prema osobama s invaliditetom. Za koordinaciju navedenog strateškog dokumenta zaduženo je Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.³² Cilj je navedene strategije, kako se navodi, učiniti hrvatsko društvo što osjetljivijim i prilagođenijim za nužne promjene u korist izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom...³³ Iznimno je važno istaknuti nadalje i Strategiju o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030. čiji je cilj osigurati da sve osobe s invaliditetom u Europi uživaju svoja ljudska prava, imaju jednake mogućnosti i jednak pristup sudjelovanju u društvu i gospodarstvu, mogu odlučivati o tome gdje, kako i s kim žele živjeti, mogu se slobodno kretati EU-om bez obzira na to koje su im potrebe za potporom.³⁴ U nastavku teksta autorice će istaknuti i Akcijski plan za osobe s invaliditetom Vijeća Europe 2006. – 2015. kojem je cilj prenijeti ciljeve Vijeća Europe u pogledu ljudskih prava, nediskriminacije, jednakih mogućnosti, punopravnog građanskog sudjelovanja i sudjelovanja osoba s invaliditetom u europski okvir politike za osobe s invaliditetom.³⁵ Pravni okvir koji se vezuje uz osiguravanje prava osoba s invaliditetom važan je i u pogledu osoba koje su korisnici visokoobrazovnog sustava, odnosno samih studenata. U daljnjem će se tekstu spomenuti stoga koliki je broj korisnika, studenata s invaliditetom

31 V. Deklaraciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 47/05).

32 Više o resornom ministarstvu pogledati na: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. URL: <https://mrosp.gov.hr/print.aspx?id=11999&curl=print> (pristup 17. 10. 2021.).

33 Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine (Narodne novine, br. 42/17).

34 Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030, Europska komisija. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=hr> (pristup 18. 10. 2021.).

35 Podrobnije o tome vidjeti: Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015. URL: https://www.uir-zagreb.hr/images/_old/dokumenti/akcijskiplanvijecaeurope_hr.pdf (pristup 30. 10. 2021.).

koji pohađaju određene studijske programe na visokim učilištima u Republici Hrvatskoj. Znakovito je istaknuti podatak da javna visoka učilišta u Republici Hrvatskoj pohađa sve veći broj studenata s invaliditetom. U nastavku donosimo prikaz dvaju relevantnih izvora pokazatelja ukupnog broja studenata s invaliditetom. Evidencija institucijskih službi potpore studentima s invaliditetom na sedam hrvatskih sveučilišta potvrđuje ukupno 571 studenta s invaliditetom. Na 34 veleučilišta i visokih škola, za koje postoje podaci, obrazuje se 110 studenata s invaliditetom – može se govoriti o otprilike 700 evidentiranih studenata s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj.³⁶

Empirijsko istraživanje o zapošljavanju osoba s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Metodologija istraživanja

U prvom su planu empirijskog istraživanja podaci prikupljeni elektroničkim putem, a odaslani bitnim akterima, sastavnicama Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera koje predstavljaju i predmet istraživanja. Uzorak obuhvaća sve znanstveno-nastavne i umjetničko/znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta. Empirijski materijal čine odgovori dobiveni ispunjavanjem odaslane tablice. Pri istraživanju je upotrijebljena kvantitativna metoda analize, a rezultati proizišli iz istraživanja opisani su statističkom metodom. Podaci prikupljeni elektroničkim putem obrađeni su i prikazani grafički. Kako bi se utvrdilo postojanje razlika u broju zaposlenih osoba s invaliditetom, nastavnog i nenastavnog osoblja, na Sveučilištu J. J. Strossmayera, korišten je Mann Whitney U test. Najvažniji dio analize istraživanja čini potvrda, odnosno opovrgavanje glavne hipoteze. Prva faza istraživanja čini koncipiranje glavne hipoteze. Druga faza predstavlja razvoj teorijske podloge. Treću fazu čini provjera glavne hipoteze. Četvrta

36 Smjernice za unapređenje sustava potpore studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Poveznica: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/VisokoObrazovanje/RazvojVisokogObrazovanja/Smjernice%20za%20unapre%C4%91enje%20sustava%20potpore%20studentima%20s%20invaliditetom%20u%20visokom%20obrazovanju%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf> (pristup 12. 10. 2021.).

je faza priprema tablice za dostavu sastavnicama i prikupljanje podataka. Peta faza obuhvaća dobivanje rezultata, analizu rezultata i provjeru održivosti hipoteze. Uzorak ispitanika obuhvaća sve sastavnice koje su u obvezi imale davanje podataka na sljedeće: naziv sastavnice, zaposleni na Sveučilištu – nastavno i nenastavno osoblje – osobe muškog i ženskog spola (brojčano), imaju li jednake mogućnosti zapošljavanja, kakvi su radni uvjeti osoba s invaliditetom – zgrade bez arhitektonskih prepreka, imaju li dodatak na plaću, je li iskazana potreba za prilagodbom radnih uvjeta, pritužbe na diskriminaciju u radnoj okolini (DA – NE).

Cilj i hipoteza istraživanja s eksplanacijom

Cilj je empirijskog istraživanja ispitivanje stanja zaposlenih osoba s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. U razloženom teorijskom pristupu otvorenog sustava svoje uporište našla je glavna hipoteza rada koja glasi ovako: Visoko obrazovanje kao javna služba značajno potiče politiku zapošljavanja osoba s invaliditetom. Navedena hipoteza dovedena je u korelaciju s dvama čimbenicima utjecaja na visokoobrazovni sustav kao cjelinu. S obzirom na to da taj sustav možemo promatrati kao otvoren sustav, na njega uvelike s jedne strane utječe politika, odnosno donošenje političkih odluka, a s druge strane proces eurointegracije, konkretno u svezi s procesima modernizacije i europeizacije javnih službi općenito. Politika, kao i eurointegracije, predstavlja dva relevantna dijela okoline sustava visokog obrazovanja i na sve njegove dionike ima važan utjecaj.

Rezultati istraživanja

Provedbom empirijskog istraživanja, provedenog tijekom listopada 2021. godine, dobiveni su rezultati prikazani u Tablici 1. i 2. Dobiveni su podaci obrađeni koristeći statistički program IBM SPSS Statistics 26 (SPSS Inc., Chicago, Illinois, USA, 2019). Najprije je provedena provjera normalnosti distribucije zavisnih varijabli koristeći Kolmogorov-Smirnovljevi test. Kako bi se utvrdile razlike među svim fakultetima Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u broju osoba s invaliditetom muškaraca i žena (nastavnog i nenastavnog osoblja) koje zapošljavaju, korišten je Mann Whitney U test. Razina statističke značajnosti utvrđena je na $p \leq 0.05$.

Tablica 1. Prikaz broja zaposlenih osoba s invaliditetom na znanstveno-nastavnim sastavnicama i umjetničko-nastavnoj i znanstveno-nastavnoj sastavnici Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Znanstveno-nastavna i umjetničko-nastavna i znanstveno-nastavna sastavnica	Zaposleni na Sveučilištu u Osijeku					
	Nastavno osoblje			Nenastavno osoblje		
	Ukupan broj (svi zaposleni)	Broj osoba s invaliditetom		Ukupan broj (svi zaposleni)	Broj osoba s invaliditetom	
muškog spola		ženskog spola	muškog spola		ženskog spola	
Ekonomski fakultet u Osijeku	67	1	1	35	0	0
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek	133	2	2	91	0	4
Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek	100	1	1	76	0	1
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravlje u Osijeku	141	1	2	35	0	0
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku	58	0	0	27	0	0
Filozofski fakultet Osijek	162	1	2	33	1	0
Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek	60	2	2	36	0	6
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu	24	0	0	18	1	0
Kineziološki fakultet Osijek	17	0	0	16	0	0
Medicinski fakultet Osijek	187	1	1	30	0	0
Pravni fakultet Osijek	59	3	0	33	0	0
Prehrambeno-tehnološki fakultet Osijek	51	0	1	64	0	1
Academijska ustanova za umjetnost i kulturu u Osijeku	122	0	0	44	1	1
Odjel za biologiju	72	0	0	34	0	1
Odjel za fiziku	20	0	0	11	0	0
Odjel za kemiju	28	0	0	14	0	0
Odjel za matematiku	52	0	0	16	0	0
Ukupno Sveučilište u Osijeku	1353	12	12	613	3	14

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, listopad 2021. godine)

Tablica 2. Pregled mogućnosti zapošljavanja i radnih uvjeta zaposlenih osoba s invaliditetom na znanstveno-nastavnim sastavnicama i umjetničko-nastavnoj i znanstveno-nastavnoj sastavnici Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Znanstveno-nastavna i umjetničko-nastavna izmislveno-nastavna sastavnica	Je li moguće zapošljavanje za osobe s invaliditetom (podebljati odgovor)		Radni uvjeti za osobe s invaliditetom (podebljati odgovor)							
			zgrade bez arhitektonskih barijera		izmj. dodat. na plaću		iskazana potreba za prilagodbom radnih uvjeta		pril. na diskriminaciju u radnoj okolini	
Ekonomski fakultet u Osijeku	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Fakultet agrobitehničkih znanosti Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Fakultet elektrotehne, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijeku	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Filozofski fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Gradivinski i arhitektonski fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Kanjički bogoslovni fakultet u Bakovu	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Kineziološki fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Medicinski fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Pravni fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Prehrambeno-tehnoški fakultet Osijek	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Odjel za biologiju	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Odjel za fiziku	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Odjel za kemiju	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Odjel za matematiku	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Ukupno Sveučilište u Osijeku	svi DA	0	8 DA	9 NE	0	svi NE	0	svi NE	0	svi NE

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, listopad 2021. godine)

Tijekom listopada 2021. godine na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (dalje Sveučilište u Osijeku) ukupno je zaposleno 1 966 osoba, od čega je 41 osoba s invaliditetom.

Prema navedenom proizlazi da od ukupnog broja zaposlenih osoba na Sveučilištu u Osijeku oko 2% čine zaposlene osobe s invaliditetom (v. Prikaz 1.).

Prikaz 1. Broj zaposlenih osoba s invaliditetom u odnosu na ukupno zaposlene osobe na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, listopad 2021. godine)

Na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ukupno je zaposleno 1 966 djelatnika – nastavnog i nenastavnog osoblja. Nastavno osoblje čine 1 353 osobe (muškarci i žene), a 613 je muškaraca i žena koji čine nenastavno osoblje. Među nastavnim osobljem ukupno su 24 osobe s invaliditetom (12 žena). Od ukupnog broja nenastavnog osoblja 17 ih je s invaliditetom (14 žena).

Osobe s invaliditetom u ukupnom broju svih zaposlenih na Sveučilištu čine 2,09%. Od svih zaposlenih nastavnika broj nastavnika s invaliditetom iznosi 1,77% (0,89% žena). Među svim nenastavnim djelatnicima osobe s invaliditetom čine 2,77% (2,28% žena).

Svih 17 fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera podijeljeno je u dvije grupe – *prirodne znanosti* i *ostali* – kako bi se utvrdile razlike u broju zaposlenih osoba s invaliditetom među fakultetima. Fakulteti se međusobno statistički značajno ne razlikuju u broju nastavničkog osoblja muškaraca ($p = 0,43$) i žena s invaliditetom ($p = 0,83$), nenastavnog osoblja muškaraca ($p = 0,08$) i žena s invaliditetom ($p = 0,91$) koje zapošljavaju.

Na pretpostavku da se pri zapošljavanju nude jednake mogućnosti zapošljavanja za osobe s invaliditetom, svih sedamnaest znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavna i znanstveno-nastavna sastavnica (dalje znanstveno/umjetničko-nastavne sastavnice) potvrdno su odgovorile. Od

ukupno sedamnaest znanstveno/umjetničko-nastavnih sastavnica, pet njih (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, Kineziološki fakultet Osijek, Odjel za fiziku, Odjel za kemiju i Odjel za matematiku) nema zaposlene osobe s invaliditetom.

Najviše je zaposlenih osoba s invaliditetom na Građevinskom i arhitektonskom fakultetu Osijek (deset), zatim slijedi Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek (osam), Filozofski fakultet Osijek (četiri), po tri zaposlene osobe s invaliditetom rade na Fakultetu elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek, Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravlje Osijek i Pravnom fakultetu Osijek, po dvije na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, Medicinskom fakultetu Osijek, Prehrambeno-tehnološkom fakultetu Osijek i Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, dok je po jedna zaposlena osoba s invaliditetom na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu i Odjelu za biologiju.

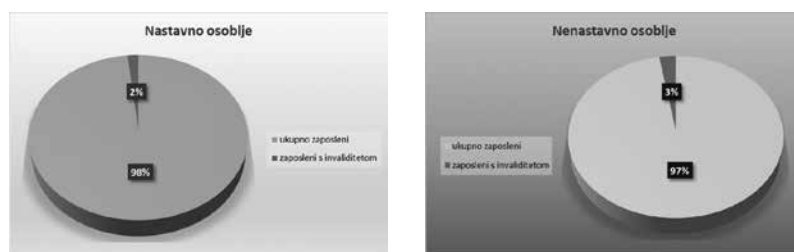
Prikaz 2. Osobe s invaliditetom u odnosu na ostale zaposlene u nastavnom i nenastavnom zvanju na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, listopad 2021. godine)

Obraćajući pozornost na radne uvjete za zaposlene osobe s invaliditetom na Sveučilištu u Osijeku, zgrade bez arhitektonskih prepreka ima 47% znanstveno/umjetničko-nastavnih sastavnica. Poseban dodatak na plaću nema nijedna osoba s invaliditetom, a zanimljiv je podatak da nijedna

zaposlena osoba s invaliditetom nije iskazala potrebu za prilagodbom radnih uvjeta i da nije evidentirana nijedna pritužba za diskriminaciju u radnoj okolini kada je u pitanju invaliditet. U promatranom razdoblju od ukupnog broja zaposlenih osoba na Sveučilištu u Osijeku ukupno su 1 353 osobe u nastavnim zvanjima od kojih su 24 osobe s invaliditetom, dok je u nenastavnim zvanjima 613 osoba, od kojih je 17 osoba s invaliditetom (v. Prikaz 2.).

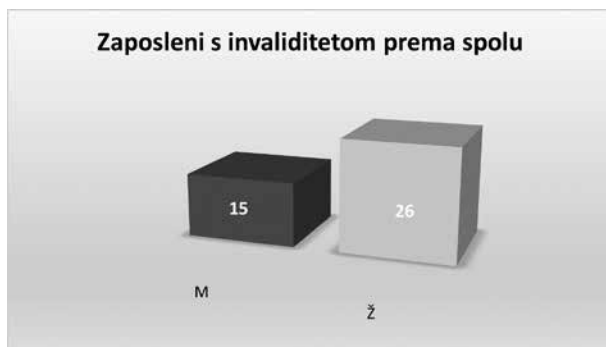
Iz navedenog proizlazi da zaposlene osobe s invaliditetom kod nastavnog osoblja čine 2%, dok je kod nenastavnog osoblja taj udio veći i čini 3% (v. Prikaz 3.).

Prikaz 3. Zaposlene osobe s invaliditetom (nastavno i nenastavno osoblje) na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, listopad 2021. godine)

Promatrajući ukupno zaposlene osobe s invaliditetom na Sveučilištu u Osijeku prema spolu, proizlazi da su više od 63% zaposlenih žene – podatak se promatra u odnosu na ukupan broj svih zaposlenih osoba s invaliditetom (v. Prikaz 4.)

Prikaz 4. Zaposlene osobe s invaliditetom na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku prema spolu

Izvor: obrada autora (podaci dostavljeni sa znanstveno-nastavnih sastavnica i umjetničko-nastavne i znanstveno-nastavne sastavnice Sveučilišta u Osijeku, listopad 2021. godine)

Može se reći kako Sveučilište J. J. Strossmayera, prema ukupnom broju zaposlenih, ispunjava kvotu propisanu čl. 8. st. 2. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, ali ne i kada se pogleda broj zaposlenih nastavnika s invaliditetom. Na temelju iskazanih rezultata, možemo se podsjetiti temeljne hipoteze koja glasi ovako: Visoko obrazovanje kao javna služba u značajnoj mjeri potiče politiku zapošljavanja osoba s invaliditetom. Autorice ovdje daju obrazloženje da se značajna mjera dane pretpostavke odnosi na ispunjavanje kvote propisane čl. 8. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Stavkom 1. navedenog članka propisuje se da su poslodavci koji zapošljavaju najmanje 20 radnika (osim stranih diplomatskih i konzularnih predstavništava, integrativnih radionica i zaštitnih radionica) dužni zaposliti, na primjerenom radnom mjestu prema vlastitom odabiru, u primjerenim radnim uvjetima određeni broj osoba s invaliditetom, ovisno o ukupnom broju zaposlenih radnika i djelatnosti koju obavljaju. Istim se Zakonom (čl. 8., st. 2.) propisuje kvota koja može biti različita, ali ne može biti manja od 2% ni veća od 6% od ukupnog broja zaposlenih radnika kod poslodavca koji je obveznik kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom – u ovom slučaju riječ je o Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.³⁷

³⁷ Detaljnije o tome v. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18, 32/20).

Rasprava i zaključak

Razvidno je iz rada da osobe s invaliditetom pripadaju kategoriji osoba na koje se s europske i nacionalne prizme gleda kao na onu kategoriju osoba o kojima treba pisati i govoriti sve češće kako bi se u ljudima osvijestila želja i potreba da se osobe s invaliditetom na najvećoj razini uključe u zajednicu i time doprinosu razvoju svih segmenata društva. S obzirom na razloženo u rada, autorice izdvajaju nekoliko temeljnih postavki uspješne organizacije i funkcioniranja visokoobrazovnog sustava uz pravednu mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom. To su: 1. postojanje političke volje – politički obnašatelji trebali bi prepoznati važnost provedbe strategija koje se bave zapošljavanjem osoba s invaliditetom u visokoobrazovnom sustavu kao mogućnost osiguravanja svim kategorijama ljudi jednakost pri zapošljavanju, mogućnost za napredovanje i nagrađivanje javnih službenika i razmisliti o posebnom kriteriju pri ocjenjivanju javnih službenika koji pripadaju skupini osoba s invaliditetom kako bi time motivirali i utjecali na povećanje učinkovitosti rada osoba s invaliditetom; 2. kontinuitet u provedbi zakonskih, odnosno strateških ciljeva – mnogobrojni ciljevi postavljeni u strateškim dokumentima u stvarnosti, zbog česte promjene vladajućih, ne budu ostvareni, već ostaju „mrtvo slovo na papiru“; treba osigurati kontinuitet, dinamičnost i trajnost jednom zacrtanih ciljeva u njihovoj provedbi – to vodi k „dobrom upravljanju“ organizacijom; 3. praćenje europskih trendova u pogledu zapošljavanja osoba s invaliditetom – trendovi koje postavljaju europske institucije trebali bi poslužiti kao model za primjenu što kvalitetnijeg modela usavršavanja javnih službenika s invaliditetom; 4. uvažavanje potreba osoba s invaliditetom vezanih uz obavljanje pojedinih vrsta poslova – organizacije se trebaju prilagoditi potrebama osoba s invaliditetom; pratiti njihove mogućnosti i radne obveze uskladiti s potrebama organizacijske strukture; 5. pružanje mogućnosti osoba s invaliditetom da redovito posjećuju stručna usavršavanja, seminare, okrugle stolove, radionice koje bi im olakšale obavljanje svakodnevnih poslova, nova znanja; 6. pozitivan utjecaj na jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave da potiču zapošljavanje osoba s invaliditetom – mjere decentralizacije, odnosno prijenosa ovlasti s više na nižu razinu trebale bi biti usmjerene na osnaživanje organizacija na lokalnoj i regionalnoj razini prilikom zapošljavanja osoba s invaliditetom; 7. uklanjanje svih tehničkih prepreka i pružanje maksimalne podrške prilikom zapošljavanja osoba s

invaliditetom – arhitektonske prepreke nerijetko ne omogućuju bezbrižan pristup osoba s invaliditetom njihovom radnom mjestu; organizacije bi trebale prepoznati taj problem i usmjeriti svoje snage na njihovo rješavanje; 8. omogućavanje različitih vrsta potpora za zapošljavanje osoba s invaliditetom – država bi, kao i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, trebala poticati razvoj modela zapošljavanja osoba s invaliditetom u svim segmentima javne uprave; 9. omogućavanje vlastitih asistenata osobama s invaliditetom pri obavljanju poslova – osiguravanje financijskih potpora za sve organizacije koje u svojem planu imaju dio koji se odnosi na zapošljavanje osoba s invaliditetom; 10. uključiti sve relevantne aktere u donošenje bitnih odluka koje se izravno dotiču zapošljavanja osoba s invaliditetom – nadležno Ministarstvo i drugi ključni, relevantni akteri trebali bi težiti što većem uključivanju osoba s invaliditetom u rad upravnih organizacija; 11. primjena i prilagodba moderne informacijsko-komunikacijske tehnologije potrebama osoba s invaliditetom – primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije treba se prilagoditi potrebama osoba s invaliditetom; upravne organizacije trebaju njegovati zdravu organizacijsku klimu nošenu pozitivnim duhom; 12. poticanje općenito politike zapošljavanja osoba s invaliditetom u cilju uspješne provedbe određenih mjera za modernizaciju javne uprave – vlade na europskoj i nacionalnoj razini trebaju zauzeti stav da će se kontinuirano dinamično boriti za osiguravanje što boljih uvjeta pri zapošljavanju osoba s invaliditetom; 13. primjena europskih načela i trendova u postupanja osoba s invaliditetom – upravna konvergencija kao model približavanja nacionalnih modela jednakom modelu i stvaranje europskog upravnog prostora dobrodošao je u svim sferama javnog života; 14. upravna konvergencija – približavanje jedinstvenom modelu, slijediti zajedničke smjernice okrenute k osnaživanju načela jednakosti, ravnopravnosti primjenom načela supsidijarnosti pri donošenju mjera koje se tiču osoba s invaliditetom; 15. slijediti mjere poboljšanja sustava osoba s invaliditetom sukladno europskom i nacionalnom zakonodavstvu – europsko i nacionalno zakonodavstvo trebaju biti u korelaciji tako da istovremeno osiguravaju razvoj modela zapošljavanja osoba s invaliditetom. Navedene postavke za poboljšanjem modela zapošljavanja osoba s invaliditetom trebale bi poslužiti osnaživanju politika koje se kroje u cilju zaštite onih kategorija društva kojima je pomoć najpotrebitija. Misao da je uređivanje pravnog, institucijskog i socijalnog okvira nužno, posebice u pandemijsko vrijeme, trebala bi biti misao vodilja svim ključnim akterima u području visokoobrazovnog sustava.

Literatura

- Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015. Poveznica: https://www.uir-zagreb.hr/images/_old/dokumenti/akcijskiplanvijecaeurope_hr.pdf (pristup 30. 10. 2021.).
- Buble, M. (2006) Osnove menadžmenta. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o.
- Cvitan, O. (2008) Upravna organizacija. Šibenik: Veleučilište u Šibeniku.
- Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 47/05)
- Dujmović, J. (2014) Visoko obrazovanje kao javna služba. Neobjavljen doktorski rad. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Europska socijalna povelja. Poveznica: <https://hrcak.srce.hr/file/47192> (pristup 30. 10. 2021.).
- Koprić, I. (1999) Struktura i komuniciranje u upravnim organizacijama. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Koprić, I., Marčetić, G., Musa, A., Đulabić, V., Lalić Novak, G. (2021). Upravna znanost – javna uprava u suvremenom europskom kontekstu. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar za javnu upravu i javne financije, Suvremena javna uprava.
- Ljudska prava: stvarnost za sve, Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017. – 2023. Poveznica: <http://posi.hr/wp-content/uploads/2018/02/Strategija-Vijeca-Europe-za-osobe-s-invaliditetom-2017-2023.pdf> (pristup 30. 10. 2021.).
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Poveznica: <https://mrosp.gov.hr/print.aspx?id=11999&url=print> (pristup 17. 10. 2021.).
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine (Narodne novine, br. 42/17).
- Pusić, E. (1989) Društvena regulacija, Zagreb: Globus/Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom.
- Smjernice za unapređenje sustava potpore studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Poveznica: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/VisokoObrazovanje/RazvojVisokogObrazovanja/Smjernice%20za%20unapre%C4%91enje%20sustava%20potpore%20studentima%20s%20invaliditetom%20u%20visokom%20obrazovanju%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf> (pristup 12. 10. 2021.).

Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030, Europska komisija. Poveznica: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=hr> (pristup 18. 10. 2021.)

Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 6/07, 5/08).

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18, 32/20).

Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20).

Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08, 112/12).

LEGAL AND SOCIAL ASPECTS OF EMPLOYMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM AS A PUBLIC SERVICE

Abstract

Employment of people with disabilities is frequently encouraged within the higher education system as a public service. The aim of this paper is to research the implementation scope of the policy of employment of people with disabilities at Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, including both its scientific and educational constituents, other university units and special branches. In the first part of the paper, the authors emphasize the importance of analysing the current situation and the perspective of people with disabilities in the higher education system as public service from the legal and social aspects. Moreover, the current state of employment of people with disabilities in Croatia is also being researched with an emphasis on the legal framework while highlighting legal and social values in public administration as guidelines for enforcing strategic documents. The central part of the paper offers insight into the results of empirical research about the employment of people with disabilities in all units of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. The starting hypothesis of the paper is that higher education as a public service significantly encourages the policy of employment of people with disabilities (the support for the hypothesis is found in the theory of analysis of the open system with two relevant aspects of the higher education system – policies and European integration). In conclusion, the results obtained by empirical research will be used to support or negate the initial assumption and will thereby be viewed as an original contribution to administrative science and social policy through the following: establishing the theoretical background for empirical research, analysing the legal framework of employment of people with disabilities while emphasizing social values in public administration, conducting empirical research with the set main hypothesis, and obtaining results of empirical research that are to be used for further development of administrative law science and social policy.

Keywords: public service, people with disabilities, legal values, social values, higher education system